ARREST VAN HET HOF (Eerste kamer)
7 maart 1985 *

In zaak 48/84,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens het Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het Oberlandesgericht Koblenz, in het aldaar aanhangig geding tussen

Hannelore Spitzley

en

Sommer Exploitation SA,

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van de artikelen 17 en 18 van genoemd Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: G. Bosco, kamerpresident, T. Koopmans en R. Joliet, rechters,

advocaat-generaal: Sir Gordon Slynn
griffier: P. Heim

gehoord de opmerkingen ingediend door de Bondsrepubliek Duitsland, vertegenwoordigd door C. Böhmer als gemachtigde; de regering van het Verenigd Koninkrijk, vertegenwoordigd door J.R.J. Braggins als gemachtigde; en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J.F. Buhl en J. Pipkorn, lid van haar juridische dienst, als gemachtigden,

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 17 januari 1985,

het navolgende

* Procestaal: Duits.

ARREST

(omissis)

In rechte

1 Bij beschikking van 3 februari 1984, ingekomen ten Hove op 24 februari daaraanvolgend, heeft het Oberlandesgericht Koblenz krachtens het Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna: Executieverdrag), twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van de artikelen 17 en 18 Executieverdrag.

2 Deze vragen zijn gerezen in een geding tussen de vennootschap Sommer Exploitation SA (hierna: Sommer), gevestigd te Neuilly (Frankrijk), fabrikante van vilten stoffen, en H. Spitzley, eigenaresse van een in de Bondsrepubliek Duitsland gevestigde onderneming. Het geding heeft betrekking op de betaling van bepaalde leveranties van door H. Spitzley van Sommer gekochte vilten stoffen.

3 Voor het Landgericht Koblenz gedaagd, betwistte H. Spitzley de gegrondheid van Sommers vordering niet, doch zij beriep zich op compensatie met bedragen die haar echtgenoot W. Spitzley nog van Sommer te vorderen zou hebben.

4 Sommer zou deze bedragen aan W. Spitzley verschuldigd zijn ter zake van provisies op grond van een in 1976 gesloten handelsvertegenwoordigingsovereenkomst. Deze vorderingen zouden nadien aan H. Spitzley zijn gecedeerd.

5 Voor het Landgericht betwistte Sommer de gegrondheid van Spitzley's beroep op schuldvergelijking. Ten gronde erkende het Landgericht de schuldvergelijking slechts voor een beperkt bedrag en veroordeelde het H. Spitzley tot betaling van het saldo van het door Sommer gevorderde bedrag.

6 Zowel H. Spitzley als Sommer kwamen van dit vonnis in beroep bij het Oberlandesgericht Koblenz, dat zich gesteld zag voor de vraag, of de Duitse gerechten bevoegd zijn te beslissen over het door H. Spitzley gedaan beroep op schuldvergelijking. Het overwoog dienaangaande dat de handelsvertegenwoordigingsovereenkomst tussen W. Spitzley en Sommer in artikel VII een bevoegdheidsbeding bevatte ten gunste van de rechter van de vestigingsplaats van Sommer — dat wil zeggen de Franse rechter — voor uit de overeenkomst voortvloeiende geschillen.

7 In zijn verwijzingsbeschikking wijst het Oberlandesgericht er evenwel op, dat het bestaan en de uitlegging van dit beding weliswaar lijken te impliceren dat de Duitse gerechten onbevoegd zijn, maar dat het gedrag van Sommer, die zich nimmer op het beding heeft beroepen, doch integendeel verweer ten gronde heeft gevoerd, zou hebben kunnen leiden tot verlening van bevoegdheid aan de Duitse gerechten, overeenkomstig de regel van artikel 18 Executieverdrag.

8 Bijgevolg heeft het Oberlandesgericht het noodzakelijk geacht, het Hof te verzoeken om een prejudiciële belissing over de volgende vragen:

„1) Wanneer de eiser, zonder de bevoegdheid van de rechter te betwisten, verweer voert tegen een beroep op schuldvergelijking, dat niet berust op dezelfde overeenkomst of feitelijke situatie als de vordering van de eiser zelf, en ten aanzien waarvan overeenkomstig artikel 17 Executieverdrag een geldig bevoegdheidsbeding is overeengekomen, vervalt dan een uit dit bevoegdheidsbeding en de uitlegging ervan (arrest H.v.J. van 9 november 1978, zaak 23/78, Meeth/Glacetal) voortvloeiend processueel verbod van schuldvergelijking ?

2) Of mag de rechter in een dergelijk geval op grond van het bevoegdheidsbeding en het daarin besloten liggende verbod van schuldvergelijking, ondanks het feit dat de eiser zonder meer verweer tegen het beroep op schuldvergelijking heeft gevoerd, niet over de in vergelijking te brengen vordering beslissen ?"

9 De regering van de Bondsrepubliek Duitsland, de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, die krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG schriftelijke opmerkingen hebben ingediend, zijn van oordeel, dat deze vragen moeten worden beantwoord in de door de nationale rechter sub 1 voorgestelde zin.

10 Met zijn vragen wenst de nationale rechter in wezen te vernemen, of ingevolge artikel 18 Executieverdrag de geadieerde rechter bevoegd wordt door het verschijnen van de verweerder zonder dat deze de bevoegdheid van die rechter betwist:

— wanneer de geadieerde rechter niet onbevoegd is ten aanzien van de door de eiser ingestelde vordering, doch ten aanzien van het door de verweerder gedaan beroep op schuldvergelijking;

— wanneer de onbevoegdheid van de geadieerde rechter voortvloeit uit een bevoegdheidsbeding dat aan de vereisten van artikel 17 Executieverdrag voldoet.

11 Artikel 18 Executieverdrag luidt als volgt:

„Buiten de gevallen dat zijn bevoegdheid voortspruit uit andere bepalingen van dit Verdrag, is de rechter van een Verdragsluitende Staat, voor wie de verweerder verschijnt, bevoegd. Dit voorschrift is niet van toepassing indien de verschijning uitsluitend ten doel heeft de bevoegdheid te betwisten, of indien er een ander gerecht bestaat dat krachtens artikel 16 bij uitsluiting bevoegd is."

12 Anderzijds bepaalt artikel 17:

„Indien bij een schriftelijke overeenkomst of bij een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst, partijen van wie er tenminste een woonplaats heeft in het gebied van een verdragsluitende Staat, een gerecht of de gerechten van een verdragsluitende Staat hebben aangewezen voor de kennisneming van geschillen welke naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan, is dit gerecht of zijn de gerechten van die Staat bij uitsluiting bevoegd.

De overeenkomsten tot aanwijzing van een bevoegde rechter hebben geen rechtsgevolg indien zij strijdig zijn met de bepalingen van de artikelen 12 of 15, of indien de gerechten, op welker bevoegdheid inbreuk wordt gemaakt, krachtens artikel 16 bij uitsluiting bevoegd zijn.

Indien de overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegde rechter slechts is gemaakt ten behoeve van een der partijen, behoudt deze het recht zich te wenden tot elk ander gerecht dat op grond van dit verdrag bevoegd is."

13 Deze bepalingen vormen tezamen afdeling 6 van titel II Executieverdrag, getiteld: „Door partijen aangewezen bevoegde rechter". Artikel 17 betreft de overeenkomst

tot aanwijzing van een bevoegde rechter, terwijl artikel 18 betrekking heeft op de stilzwijgende aanwijzing van de bevoegde rechter door het verschijnen van de verweerder zonder dat deze de bevoegdheid van de geadieerde rechter betwist.

14 Het voorkomen van deze twee bepalingen in het Verdrag wijst erop, dat dit laatste de partijen zoveel mogelijk en behoudens de in artikel 17, tweede alinea, respectievelijk artikel 18, tweede zin, voorziene beperkingen, de vrije keuze laat van de rechter aan wie zij hun geschillen ter beslechting willen voorleggen.

15 Met name artikel 18 berust op de gedachte, dat de verweerder die voor de door de eiser geadieerde rechter verschijnt zonder diens bevoegdheid te betwisten, stilzwijgend blijk geeft ermee in te stemmen, dat de zaak wordt voorgelegd aan een andere rechter dan die welke door de andere bepalingen van het Executieverdrag is aangewezen.

16 De nationale rechter vraagt in de eerste plaats, of artikel 18 van toepassing is op een geval zoals bij hem aanhangig is, dat wil zeggen waarin het de eiser is die ermee instemt, voor een door hem zelf geadieerde rechter verweer ten gronde te voeren tegen een door de verweerder gedaan beroep op schuldvergelijking ten aanzien waarvan die rechter niet bevoegd is.

17 De door de nationale rechter geuite twijfel houdt verband met de bewoordingen van artikel 18. Deze bepaling immers betreft uitdrukkelijk enkel het geval dat de bevoegdheid voortvloeit uit het verschijnen van de verweerder voor de door de eiser geadieerde rechter.

18 Een uitlegging van artikel 18, die gebaseerd is op het doel en de hierboven weergegeven context van deze bepaling, laat echter de conclusie toe, dat een situatie als door de nationale rechter bedoeld, eveneens binnen het toepassingsgebied van artikel 18 valt.

19 Een eiser die tegen een beroep van de verweerder op schuldvergelijking, ten aanzien waarvan de geadieerde rechter niet bevoegd is, verweer ten gronde voert zonder de bevoegdheid van de rechter te betwisten, bevindt zich namelijk in een positie die overeenkomt met de — uitdrukkelijk in artikel 18 geregelde — positie van een verweerder die voor de door de eiser geadieerde rechter verschijnt zonder diens bevoegdheid te betwisten.

20 Bijgevolg moet worden geoordeeld, dat in een geval als door de nationale rechter bedoeld, het gedrag van de eiser ingevolge artikel 18 EEG-Executieverdrag leidt tot bevoegdheid van de geadieerde rechter, indien is voldaan aan de andere voorwaarden voor toepassing van deze bepaling, zoals deze onder meer zijn verduidelijkt in 's Hofs arrest van 24 juni 1981 (Elefanten Schuh, zaak 150/80, Jurispr. 1981, blz. 1671).

21 Zoals de regering van het Verenigd Koninkrijk terecht heeft opgemerkt, beantwoordt deze uitlegging bovendien aan het streven naar proceseconomie, dat, gelijk het Hof overwoog in zijn arrest van 9 november 1978 (zaak 23/78, Meeth, Jurispr. 1978, blz. 2133) ten grondslag ligt aan het gehele Verdrag waarvan artikel 18 deel uitmaakt.

22 Aan deze conclusie kan niet worden afgedaan door de in de verwijzingsbeschikking beklemtoonde omstandigheid, dat het beroep van de verweerder op schuldvergelijking is gebaseerd op een andere overeenkomst of feitelijke situatie dan die welke ten grondslag ligt aan de eis in conventie. Deze omstandigheid betreft immers de voorwaarden waaronder een beroep op schuldvergelijking is toegestaan, en die afhankelijk zijn van de in de staat van de geadieerde rechter geldende wettelijke bepalingen.

23 In de tweede plaats vraagt de nationale rechter zich af, of artikel 18 toepassing kan vinden wanneer de onbevoegdheid van de geadieerde rechter voortvloeit uit het feit, dat er met betrekking tot de vordering in verband waarmee een beroep op schuldvergelijking wordt gedaan, een bevoegdheidsbeding bestaat ten gunste van de gerechten van een andere Verdragsluitende Staat dan die van de geadieerde rechter.

24 Dienaangaande zij erop gewezen, dat volgens artikel 18, tweede zin, dit voorschrift niet van toepassing is indien er een ander gerecht bestaat dat krachtens artikel 16 bij uitsluiting bevoegd is. Het in artikel 17 bedoelde geval behoort dus niet tot de uitzonderingen die artikel 18 toelaat op de aldaar gestelde regel.

25 Zoals het Hof in zijn arrest van 24 juni 1981 voornoemd reeds overwoog, kunnen aan de algemene strekking of de doelstellingen van het Executieverdrag geen gronden worden ontleend voor de opvatting, dat de partijen bij een bevoegdheidsbeding in de zin van artikel 17 hun geschil niet vrijwillig zouden kunnen voorleggen aan een ander dan het in dat beding bedoelde gerecht.

26 Het feit dat er een bevoegde rechter is aangewezen krachtens een bevoegdheidsbeding dat aan de vereisten van artikel 17 voldoet, verhindert dienvolgens niet dat, indien de zaak voor een andere rechter wordt gebracht, artikel 18 in voorkomend geval van toepassing is.

27 Mitsdien moet op de vragen van het Oberlandesgericht Koblenz worden geantwoord, dat krachtens artikel 18 Executieverdrag bevoegd is de rechter van een Verdragsluitende Staat, voor wie de eiser, zonder de bevoegdheid van die rechter te betwisten, verweer voert tegen een beroep op schuldvergelijking, dat niet berust op dezelfde overeenkomst of feitelijke situatie als de vordering van de eiser zelf, en ten aanzien waarvan overeenkomstig artikel 17 van het Verdrag een geldig bevoegdheidsbeding ten gunste van de gerechten van een andere Verdragsluitende Staat is overeengekomen.

Kosten

28 De kosten door de regering van de Bondsrepubliek Duitsland, de regering van het Verenigd Koninkrijk en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

uitspraak doende op de door het Oberlandesgericht Koblenz bij beschikking van 3 februari 1983 gestelde vragen, verklaart voor recht:

Krachtens artikel 18 van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, is bevoegd de rechter van een verdragsluitende Staat, voor wie de eiser, zonder de bevoegdheid van die rechter te betwisten, verweer voert tegen een beroep op schuldvergelijking, dat niet berust op dezelfde overeenkomst of feitelijke situatie als de vordering van de eiser zelf, en ten aanzien waarvan overeenkomstig artikel 17 van het Verdrag een geldig bevoegdheidsbeding ten gunste van de gerechten van een andere verdragsluitende Staat is overeengekomen.

Bosco Koopmans Joliet

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 7 maart 1985.

De griffier
P. Heim

De president van de Eerste kamer
G. Bosco